

Spis treści

Wstęp	13
Część pierwsza. PODSTAWY TEORII FINANSÓW PUBLICZNYCH	
Rozdział 1. Przedmiot nauki o finansach publicznych	19
1.1. Pojęcie nauki o finansach publicznych.	19
1.2. Kategoria potrzeb zbiorowych.	24
1.3. Dobro publiczne.	27
1.4. Dobro społeczne.	32
1.5. Finanse publiczne jako przedmiot zainteresowania różnych dyscyplin	38
Rozdział 2. Przegląd ważniejszych teorii finansów publicznych	42
2.1. Znaczenie teorii finansów publicznych.	42
2.2. Okres przedkapitalistyczny.	43
2.3. Finanse publiczne w okresie powstawania kapitalizmu.	45
2.4. Liberalna myśl finansowa.	46
2.5. Ortodoksyjna teoria finansów publicznych.	47
2.6. Pierwsze próby interwencjonizmu fiskalnego.	51
2.7. Złota reguła finansów publicznych.	53
2.8. Rewolucja keynesowska.	55
2.9. Neokeynesowskie teorie finansów publicznych.	56
2.9.1. Zalecenia A. H. Hansena	56
2.9.2. Koncepcja finansów funkcjonalnych A. Lerner'a	59
2.9.3. Teorie finansów publicznych według J. M. Buchanana	59
2.9.4. Kryzys państwa podatkowego według J.A. Schumpetera	61
2.10. Neoliberalizm i nowy konserwatyzm fiskalny.	63
Rozdział 3. Funkcje finansów publicznych	66
3.1. Rodzaje funkcji.	66
3.2. Funkcja alokacyjna	67
3.3. Funkcja redystrybucyjna	68
3.4. Funkcja stabilizacyjna	73
3.5. Problem sprzeczności między funkcjami finansów publicznych	77

Rozdział 4. Elementy teorii wyboru publicznego.	79
4.1. Mechanizm alokacji dobra prywatnego i dobra publicznego.	79
4.2. Cele i przedmiot wyboru publicznego.	82
4.3. Istota wyboru publicznego.	83
4.4. Sposoby wyrażania preferencji w sprawach publicznych.	85
4.5. Kryterium kosztów i korzyści.	90
4.6. Zasady ustalania wyników głosowania w sprawach publicznych.	93
4.7. Paradoks wyborczy.	94
Rozdział 5. System finansów publicznych.	96
5.1. Sektor publiczny a finanse publiczne.	96
5.2. Struktura systemu finansów publicznych.	100
5.3. Budżet państwa.	102
5.3.1. Pojęcie budżetu państwa.	102
5.3.2. Rozwój budżetu państwa.	104
5.3.3. Cechy budżetu państwa.	115
5.3.4. Funkcje budżetu państwa.	116
5.3.5. Problem zasad budżetowych.	122
5.4. Finanse regionalne.	126
5.4.1. Przesłanki decentralizacji finansów publicznych.	126
5.4.2. Podział kompetencji władz podstawą decentralizacji finansów publicznych.	128
5.4.3. Finansowe podstawy działalności władz regionalnych.	137
5.4.4. Mechanizm kształtowania finansowych zasobów regionu.	137
5.5. Finanse lokalne.	139
5.5.1. Problem granic autonomii władz samorządowych.	139
5.5.2. Finansowe podstawy autonomii władz samorządowych.	141
5.5.3. Rodzaje publicznych funduszy lokalnych.	144
5.6. Publiczne fundusze celowe.	146
5.6.1. Pojęcie funduszu celowego.	146
5.6.2. Funkcje funduszy celowych.	148
5.6.3. Rodzaje funduszy celowych.	150
5.7. Finanse ubezpieczeń społecznych.	153
5.7.1. Kwestia obowiązków państwa w zakresie ubezpieczeń.	153
5.7.2. Wpływ ubezpieczeń emerytalno-rentowych na gospodarkę i finanse publiczne.	156
5.8. System finansowy ubezpieczeń zdrowotnych.	160
5.9. Ubezpieczenie od bezrobocia.	161
5.10. Finanse agencji władz publicznych.	162
Rozdział 6. Dochody publiczne.	165
6.1. Przyczyny gromadzenia dochodów publicznych.	165
6.2. Rodzaje dochodów publicznych.	169
6.3. Podatek.	172
6.3.1. Pojęcie podatku.	172
6.3.2. Rodzaje podatków.	173
6.3.3. Technika podatkowa.	177
6.4. Opłaty.	184
6.5. Cła.	186

Rozdział 7. Gospodarcze i społeczne skutki podatków.	188
7.1. Zasady podatkowe.	188
7.2. Podatek a alokacja zasobów w gospodarce rynkowej.	192
7.3. Rynkowe reakcje podmiotów na podatek.	194
7.4. Efekt podatkowego spustoszenia.	199
7.5. Wpływ podatków na oszczędności i inwestycje.	201
7.6. Redystrybucyjne skutki podatków.	202
7.7. Problem granic opodatkowania.	207
7.8. Przerzucalność podatków.	209
7.9. Ucieczka przed podatkami.	211
7.10. Etyczne aspekty podatku.	213
7.10.1. Wprowadzenie.	213
7.10.2. Istota etycznego postępowania w kwestiach podatkowych.	214
7.10.3. Podatek w społeczeństwach transformujących ustrój gospodarczy - przypadek Polski.	220
7.10.4. Warunki przestrzegania zasad etyki przez podatnika.	221
7.10.5. Etyka aparatu skarbowego.	225
7.11. Cechy współczesnego systemu podatkowego.	227
Rozdział 8. Wydatki publiczne.	233
8.1. Istota wydatków publicznych.	233
8.2. Rodzaje wydatków publicznych.	240
8.3. Problem racjonalizacji wydatków publicznych.	244
8.3.1. Dwie płaszczyzny racjonalizacji wydatków publicznych.	244
8.3.2. Efektywność wydatków publicznych.	245
8.3.3. Oszczędności w wydatkach publicznych.	257
8.4. Metody racjonalizacji wydatków publicznych.	257
8.4.1. Metody kształtowania wydatków publicznych.	257
8.4.2. Programowanie budżetowe - charakterystyka idei.	261
8.4.3. Programowanie budżetowe.	263
8.4.4. Metoda analizy kosztów i korzyści.	264
8.4.5. Metoda budżetowania od zera.	265
8.4.6. Budżet jako narzędzie zarządzania i racjonalizacji wydatków jednostek publicznych.	267
8.4.7. Rodzaje budżetów stosowanych w zarządzaniu podmiotami publicznymi.	270
8.5. Doświadczenia z metodami budżetowania wybranych krajów.	277
8.5.1. Stany Zjednoczone.	277
8.5.2. Wielka Brytania.	281
8.5.3. Polska.	293
Rozdział 9. Równowaga budżetowa.	295
9.1. Istota równowagi budżetowej.	295
9.2. Czynniki równowagi budżetowej.	297
9.3. Mnożnik zrównoważonego budżetu.	301
9.4. Rodzaje sald budżetowych.	306
9.5. Standardowe metody obliczania deficytu budżetowego (GFS i ESA 95).	310
9.6. Mechanizm powstawania deficytu budżetowego.	312
9.7. Ekonomiczne rodzaje deficytu budżetowego.	314

9.8. Równowaga budżetowa jako kryterium oceny działalności władz publicznych.	317
Rozdział 10. Dług publiczny.	330
10.1. Ekonomiczna istota długu publicznego.	330
10.2. Rodzaje długu publicznego.	331
10.3. Przyczyny powstawania długu publicznego.	336
10.4. Dylematy związane z zaciąganiem pożyczek publicznych.	339
10.5. Instrumenty zaciągania długu publicznego.	342
10.6. Cele zarządzania długiem publicznym.	346
10.7. Rola banku centralnego w finansowaniu długu publicznego.	349
10.7.1. Przesłanki zaangażowania banku centralnego w finansowanie długu publicznego.	349
10.7.2. Relacje między bankiem centralnym a rządem.	350
10.7.3. Autonomia banku centralnego względem rządu.	351
10.7.4. Własność banku centralnego.	352
10.7.5. Przesłanki współpracy banku centralnego z rządem w zakresie długu publicznego.	352
Rozdział 11. Polityka fiskalna	359
11.1. Istota i cel polityki fiskalnej.	359
11.2. Narzędzia polityki fiskalnej.	361
11.3. Instytucjonalne podstawy polityki fiskalnej.	362
11.4. Aktywna i pasywna polityka fiskalna.	364
11.5. Cechy „dobrej” polityki fiskalnej.	365

Część druga. FINANSE PUBLICZNE W POLSCE

Rozdział 12. Budowanie systemu finansów publicznych.	375
12.1. Podstawy budowania systemu finansów publicznych.	375
12.2. Konsekwencje zmiany treści kategorii finansowych.	377
12.3. Budowanie systemu finansów publicznych w Polsce.	379
12.3.1. Warunki.	379
12.3.2. Główne etapy.	380
12.4. Sektor finansów publicznych.	390
12.4.1. Sektor publiczny a sektor finansów publicznych.	390
12.4.2. Sektor finansów publicznych - ujęcie jakościowe.	393
12.4.3. Sektor finansów publicznych - ujęcie ilościowe.	396
Rozdział 13. System budżetowy.	404
13.1. Istota systemu budżetowego.	404
13.2. Budżet państwa.	406
13.2.1. Warunki budowania budżetu.	406
13.2.2. Zakres ustawy budżetowej.	407
13.2.3. Procedura budżetowa i kalendarium budżetowe.	408
13.2.4. Klasyfikacja budżetowa.	412
13.3. Koncepcja środków publicznych.	418
13.4. System dochodów budżetu państwa.	420
13.5. System wydatków budżetu państwa.	421
13.6. Wynik budżetu państwa.	424
13.7. Formy organizacyjne gospodarki budżetowej.	425

13.8. Podstawowe zasady gospodarowania środkami budżetu państwa . . .	429
13.9. Budżety jednostek samorządu terytorialnego.	431
13.9.1. Pierwszy krok ku samorządności terytorialnej - powstanie gmin w 1990 r.	431
13.9.2. Eksperymenty w systemie finansowania zadań publicznych .	434
13.9.3. Radykalna reforma samorządowa z 1999 r.	436
13.9.4. Zasady funkcjonowania budżetu samorządowego.	441
13.10. Dochody jednostek samorządu terytorialnego.	444
13.10.1. Ewolucja systemu dochodów jednostek samorządowych .	444
13.10.2. Dochody jednostek samorządu terytorialnego od 2004 r. .	451
13.10.3. Dochody gminy.	455
13.10.4. Dochody powiatu.	459
13.10.5. Dochody województwa samorządowego.	463
Rozdział 14. System podatkowy.	468
14.1. Przesłanki rewolucji podatkowej.	468
14.2. Główne zasady i etapy budowania nowego systemu podatkowego .	470
14.3. Ordynacja podatkowa	473
14.4. Skutki łagodnej rewolucji podatkowej.	475
14.5. Charakterystyka podatków centralnych.	477
14.5.1. Podatek dochodowy od osób fizycznych.	477
14.5.2. Podatek dochodowy od osób prawnych.	491
14.5.3. Podatek od towarów i usług (VAT).	497
14.5.4. Podatek akcyzowy.	510
14.5.5. Inne podatki i opłaty centralne	513
14.6. Podatki i opłaty lokalne.	519
14.6.1. Podatki lokalne.	519
14.6.2. Opłaty lokalne.	523
14.7. Co dalej z polskim systemem podatkowym?	528
Rozdział 15. Fundusze celowe i agencje władz publicznych.	532
15.1. Reformowanie publicznych funduszy celowych	532
15.2. Fundusz Ubezpieczeń Społecznych.	536
15.3. Fundusze ubezpieczeń społecznych w rolnictwie.	543
15.3.1. Fundusz Emerytalno-Rentowy.	543
15.3.2. Fundusz Prewencji i Rehabilitacji.	547
15.3.3. Fundusz Administracyjny.	548
15.3.4. Fundusz Składkowy.	549
15.4. Fundusze rynku pracy.	549
15.4.1. Fundusz Pracy.	549
15.4.2. Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych	551
15.5. Fundusze ekologiczne.	552
15.5.1. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej	552
15.5.2. Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych.	553
15.6. Pozostałe fundusze.	554
15.7. Agencje władz publicznych	557
15.7.1. Ogólna charakterystyka	557
15.7.2. Agencje władz publicznych powiązane z budżetem państwa 2004 r.	559
15.8. Ocena funduszy celowych oraz agencji władz publicznych.	564

Rozdział 16. Wydatki budżetowe.	566
16.1. Charakterystyka wydatków sektora finansów publicznych.	566
16.2. Wydatki publiczne w układzie przestrzennym.	569
16.3. Wydatki budżetu państwa.	574
16.3.1. Ogólna struktura wydatków.	574
16.3.2. Wydatki sztywne i wydatki elastyczne.	575
16.3.3. Wydatki budżetu według funkcji państwa.	577
16.3.4. Wydatki budżetu państwa w układzie rodzajowym.	584
16.4. Wydatki budżetu państwa na gospodarkę.	584
16.4.1. Koncepcja wykorzystania budżetu państwa w restrukturyzacji gospodarki.	584
16.4.2. Kwestia zakresu wydatków budżetowych na gospodarkę.	586
16.4.3. Pośrednie finansowanie gospodarki z budżetu państwa.	590
16.5. Wydatki jednostek samorządu terytorialnego.	594
16.5.1. Wydatki gmin.	594
16.5.2. Wydatki powiatów.	595
16.5.3. Wydatki miast na prawach powiatów.	597
16.5.4. Wydatki województw.	598
Rozdział 17. Deficyt finansów publicznych i dług publiczny.	601
17.1. Ewolucja podejścia do równowagi budżetowej.	601
17.2. Charakter deficytu budżetowego w Polsce.	603
17.3. Zmiany dotyczące metody i źródeł finansowania deficytu budżetowego.	608
17.4. Deficyt sektora finansów publicznych.	614
17.5. Państwo na rynkach finansowych.	617
17.5.1. Przyczyny emisji papierów wartościowych.	617
17.5.2. Rodzaje papierów wartościowych emitowanych przez państwo.	619
17.5.3. Działalność emisyjna państwa.	620
17.5.4. Ocena działalności emisyjnej państwa.	627
17.6. Dług publiczny.	632
17.6.1. Powstanie instytucji długu publicznego.	632
17.6.2. Państwowy dług publiczny.	633
17.6.3. Dług krajowy i dług zagraniczny.	637
17.6.4. Zagraniczny dług skarbu państwa.	639
17.6.5. Dług skarbu państwa według instrumentów.	641
17.7. Koszty obsługi długu publicznego.	643
17.8. Potencjalne zobowiązania skarbu państwa.	647
17.9. Należności skarbu państwa.	649
17.9.1. Mechanizm powstawania należności skarbu państwa.	649
17.9.2. Ekonomiczne skutki należności skarbu państwa.	651
17.9.3. Kształtowanie się należności skarbu państwa.	652
Rozdział 18. Cechy polityki fiskalnej w okresie transformacji.	658
18.1. Periodyzacja okresu transformacji.	658
18.2. Kryteria oceny polityki fiskalnej.	662
18.3. Główne tendencje w polityce gospodarczej i fiskalnej.	664
18.4. Kwestia nadmiernego fiskalizmu.	671
18.4.1. Istota fiskalizmu w warunkach polskich.	671
18.4.2. Fiskalizm w Polsce na tle innych krajów.	672

18.4.3. Fiskalizm w Polsce na tle wybranych krajów transformujących gospodarkę	676
18.4.4. Nadmierny fiskalizm - próba oceny.	678
18.5. Polityka fiskalna a podział dochodów w społeczeństwie.	679
Rozdział 19. Kryzysy finansów publicznych	687
19.1. Istota zjawiska	687
19.2. Kryzys finansów publicznych z lat 1991-1992.	692
19.3. Wychodzenie z kryzysu: lata 1993-1995.	696
19.4. Stabilizacja finansów publicznych w latach 1996-1998.	699
19.5. Założki nowego kryzysu - reformy społeczne z 1999 r.	700
19.6. Kryzys z 2001-2002 r. i jego konsekwencje.	702
19.7. Instytucjonalne warunki bezpieczeństwa finansów publicznych	704
19.7.1. Przegląd ogólny.	704
19.7.2. Procedury ostrożnościowe i sanacyjne.	707
19.8. Warunki przezwyciężenia kryzysu finansów publicznych.	708
Rozdział 20. Reformy finansów publicznych w Polsce w okresie transformacji .	716
20.1. Koncepcja reformowania finansów publicznych.	716
20.2. „Strategia dla Polski” z 1994 r.	718
20.3. „Biała księga podatków” z 1998 r.	720
20.4. „Średniookresowa strategia finansowa” z 1998 r.	725
20.5. „Strategia finansów publicznych i rozwoju gospodarczego «Polska 2000-2010»”.	728
20.6. Program oddłużania przedsiębiorców z 2002 r.	731
20.7. „Narodowy plan rozwoju” na lata 2004-2006.	735
20.8. „Program naprawy finansów Rzeczypospolitej” z czerwca 2003 r. . .	737
20.9. „Średniookresowa strategia finansów publicznych” z wrze- śnia 2003 r.	745
20.10. „Program uporządkowania i ograniczania wydatków publicznych” z października 2003 r.	748
20.11. „Zielona księga”.	755
20.12. Przyczyny niepowodzenia reform finansów publicznych w Polsce i warunki ich naprawy.	756
Rozdział 21. Finanse Unii Europejskiej	761
21.1. Ogólna charakterystyka UE.	761
21.2. Budżet UE.	764
21.2.1. Ogólna charakterystyka budżetu UE.	764
21.2.2. Procedura opracowywania i uchwalania budżetu UE.	764
21.2.3. Wykonywanie budżetu UE.	767
21.3. System dochodów budżetu UE.	768
21.4. „Perspektywa finansowa” 2000-2006.	771
21.5. Wydatki strukturalne.	775
21.6. Rozliczenia Polski z UE.	778
21.7. Perspektywy koordynacji polityki fiskalnej w krajach członkowskich UE.	780
21.7.1. Przestanki koordynacji.	780
21.7.2. Stopień harmonizacji polityki fiskalnej w UE przed rozsze- rzeniem.	782

21.7.3. Finanse publiczne nowych członków UE w świetle kryteriów zbieżności	786
21.7.4. Harmonizacja systemów podatkowych w UE.	788
Bibliografia	769
Wykaz cytowanych aktów prawnych.	804
Indeks nazwisk	811
Indeks rzeczowy.	813